

Zakoni dobri, praksa – kako za koga

 p-portal.net/zakoni-dobri-praksa-kako-za-koga/

Marija Mičić / P-portal.net

December 3, 2020

Ovaj članak je dostupan na sljedećim jezicima: [English](#)

Konstruktivni dijalog i tolerancija neke su od osnovnih pretpostavki svakog društva koje pretendira da bude multikulturalno. A jedan od pokretačkih društvenih interesa da bi se tome približilo jest mogućnost obrazovanja na materinskom jeziku i pismu. Važan dokument koji ističe Vijeće Europe upravo je Bijela knjiga o međukulturnom dijalogu koja osnovno i srednjoškolsko obrazovanje ističe kao temelj za razumijevanje i upravljanje raznolikošću i otvorenosti prema drugim kulturama. Pored UNESCO-a, mnogobrojne europske organizacije promiču međukulturalno učenje, a najaktivniji akter u odgojno-obrazovnom pogledu na području Europske unije je YEN – Youth of European nationalities sa sjedištem u Berlinu. Mnogobrojni članovi čine mrežu organizacija mladih pripadnika nacionalnih manjina iz cijele Europe. U mrežu su uključene velike organizacije poput Südtiroler Jugendring (Vijeće mladih Južnog Tirola) s od oko 80.000 tisuća mladih pa sve do manjih organizacija kao što su Kashubian-Pomeranian Association u Poljskoj te Junge Spitzen u Danskoj.

– Stanje obrazovanja koje se nudi nacionalnim manjinama širom Europe je višestruko. Većini nacionalnih obrazovnih sustava nedostaje holistički pristup, a načelo cjeloživotnog učenja ostaje neispunjeno, govori za P-portal predsjednik YEN-a **Andor Barabás** i ističe da pritom postoji i niz prilično pozitivnih i inovativnih primjera obrazovnih sustava koji se mogu smatrati uzorima za druge europske regije.

– Primjerice, talijanski govornici sa svojim trojezičnim vrtićima i školama imaju izvrstan pristup obrazovanju. Obrazovni model zapadnih Friza u Nizozemskoj također se pokazao progresivnim i može imati pozitivan utjecaj na razvoj ostalih obrazovnih sustava, ističe Barabás.

Što se tiče prilika za obrazovanje Roma, Gradišćanskih Hrvata i Lužičkih Srba nešto je mješovitija slika.

– Iako imaju dobre zakonske uvjete, sustavi u praksi pokazuju niz nedostataka: zastarjele obrazovne materijale, nedostatak nastavnika, nedovoljne metode poučavanja, neadekvatno obrazovanje jezika na višim razinama i na sveučilištima, nedostatak javnog priznanja, predrasude protiv jezika i nedovoljno razumijevanje problema s kojima se suočavaju manjine. Primjeri pokazuju razlike u stanju obrazovanja za manjine u Europi i važnu ulogu koju neovisni odgajatelji – poput nevladinih udruga, klubova i manjinskih udruga i kulturnih organizacija preuzimaju u obrazovanju manjina. S druge strane, također nadgledamo i pozdravljamo uključenost i angažman europskih institucija koji se tiče nacionalnih manjina i obrazovanja. U srpnju ove godine Odbor ministara Vijeća Europe usvojio je Preporuku koja prvi put ikad poziva svojih 47 država članica na uključivanje povijesti Roma ili putnika u školske programe i nastavne materijale. Preporuka poziva na suzbijanje ustrajnog, tzv. „anti-ciganstva“ nudi uravnoteženo i kontekstualizirano učenje o povijesti Roma ili putnika odražavajući njihovu nacionalnu prisutnost, povijesni kontekst kao i zajedničku povijest naroda koji je stoljećima bio prisutan u Europi. Ovo je također važan korak i ključna preporuka koju kao YEN uistinu pozdravljamo“ – zaključuje Barabás.

Da mladi uče jedni od drugih i jedni o drugima

Srž interesa i rada YEN-a jest obrazovanje kroz formalni i neformalni model, samorefleksijom i timskim radom. Obično je to određena tema koja traje godinu dana, a aktualna tema iduće godine bit će priče i pripovijesti pod naslovom *Mijenjanje narativa* kojom se stavlja naglasak na pažljivije gledanje priče koje pričamo o sebi kao pojedincima.

Često se o marginaliziranim zajednicama pričaju samo jednostrane, previše pojednostavljene ili pogrešne i negativne priče

– Mi kao YEN ne težimo cilju obrazovanju mladih u tradicionalnom smislu, već vjerujemo da pružajući odgovarajuće uvjete mladi mogu učiti jedni od drugih na održiviji način. Teme kojima smo se do sada bavili su demokracija, ljudska prava, socijalna uključenost, diskriminacija, itd. Posljednjih godina također radimo na intersekcionalnosti, promatrajući druge društvene skupine i njihova iskustva diskriminacije. U kontekstu *Mijenjanja narativa* može se reći kako smo svakodnevno okruženi pripovijestima koje utječu na naše razmišljanje, Nažalost, često se o marginaliziranim zajednicama pričaju samo jednostrane, previše pojednostavljene ili pogrešne i negativne priče. Zato je važno razumjeti i kritički propitivati kako se narativi i priče pišu i distribuiraju. Svojim aktivnostima u 2021. želimo pridonijeti raznolikosti europskog društva i stoga se usredotočujemo na samozastupanje mladih iz nacionalnih, etničkih i jezičnih manjina“ – komentirao je Barabás.

Do sada je YEN proveo mnogobrojne projekte u revitalizaciji i osnaživanju kulturno identitetskih pitanja, a kao jedan od najopsežnijih projekata ističe se projekt *Glasnika manjina* od 2018. do 2020. godine koji je omogućio međusobno posjećivanje pripadnika nacionalnih manjina gdje su mogli više saznati o svojoj tradiciji i kulturi, ali i uvidjeti probleme s kojima se manjine suočavaju ili koje su najbolje prakse koje imaju o jeziku, medijima i obrazovanju. Ove godine projekt je ušao u drugu fazu i u tijeku je izrada dokumenta pod nazivom *Stanje mladih pripadnika nacionalnih manjina u Europi*. Ovakvim projektima sustavno se potiče i transformira obrazovanje, a po riječima Barabása, YEN ovim dokumentom želi ojačati svoj položaj u civilnom društvu i veze unutar svoje mreže, partnera i europskih institucija kroz dokumentiranje, dijeljenje stručnosti, podataka i znanja iz rada s mladim pripadnicima nacionalnih manjina te na taj način djelovati na popunjavanju „praznine u sadržaju“ o trenutnom stanju manjina u Europi.

– Jedan od projekata na kojem trenutno radimo je *Knjižica o upravljanju projektima u organizacijama mladih*. Osim opisa glavnih koraka upravljanja projektima, želimo podijeliti i dobre prakse naših organizacija članica, ali i informirati naše organizacije o mogućnostima planiranja i financiranja te ih nadahnuti novim idejama za svoje projekte, ističe Barabás.

Tiskani materijali i druge pisane informacije u vezi s manjinskim pitanjima publiciraju se kako bi se i podržale članice organizacije i mladi koji su u tim organizacijama aktivni, međutim zbog ograničenih resursa i kapaciteta za sada ne postoje tiskani materijali koji se konkretno i isključivo tiču obrazovnih tema na razini istraživačke institucije, međutim Barabás ističe i alternativne metode učenja materinskog jezika i pisma.

– Nudimo platformu i stvaramo mogućnosti da se mladi iz manjina upoznaju, uče jedni od drugih i jedni o drugima, a na taj način usvajaju posebnosti iz drugih jezika i kultura, ističe naš sugovornik.

Hrvatska u odnosu na europske standarde

Iako su u kontekstu obrazovanja nacionalnih manjina u Hrvatskoj financijske prilike znatno siromašnije u usporedbi s europskim standardima, za Platformu pod nazivom Good inicijativa može se reći da je pandan YEN-u. Good inicijativa okuplja mrežu udruga poput Centra za mirovne studije, Foruma za slobodu odgoja i Dugine obitelji, a koje se bave obrazovanjem i promicanjem građanskog odgoja. Good inicijativi pridružilo se desetak entuzijasta, među kojima i lingvistica **Nina Čolović** iz Srpskog narodnog vijeća sa svojom grupom *Neformalno nejednaki* kojom se orijentiraju na ranjive skupine djece te su, osim pripadnika nacionalnih manjina, uključena i djeca s posebnim potrebama i teškoćama u razvoju te djeca izbjeglica. Spomenuta grupa inicirala je kružoke koji okupljaju različite stručnjake u svrhu mapiranja generalnih teškoća koje se tiču ranjivih skupina, kao i aktualne problematizacije nastave na daljinu.

– Good inicijativa je zapravo temelj inkorporacije različitih nacionalnih manjina kako bi se marginalizirane grupe djece povezale, što bi na neki način bila većina. Preuzela sam moderiranje i organiziranje kružoka, a svaki je prilagođen određenoj skupini djece. Kružok koji se tiče obrazovanja djece za cilj je imao okupiti različite nacionalne manjine s ciljem usporedbe različitih konteksta i utjecaja na one segmente obrazovanja koji se mogu poboljšati. Kružoci su poslužili za mapiranje situacije, svojevrsna su početna točka iz koje slijede konkretne aktivnosti, a utvrđeno je i mnogo zajedničkih problema koji se sada mogu dijeliti i na kojima se aktivno radi, pojasnila je Čolović.

Nina Čolović

Obrazovanje nacionalnih manjina u Europskoj uniji nailazi između ostalog na zapreku zbog nedostatka holističkog pristupa u učenju, dok se u Hrvatskoj pojavljuje nedostatak konkretne institucionalizacije i veliki broj aktivnosti počiva na entuzijazmu nekolicine.

– Nastavnici se suočavaju s nedostatkom udžbenika i kvalitetom materijala jer ne mogu standardni sadržaji biti i online, zatim, mnoga djeca u ruralnim dijelovima nemaju osnove potrebe za život pa samim tim ostaju zakinuti i u obrazovanju. Osim toga, nastava na

daljinu u tijeku pandemije prilagođena je samo za većinu, stoga smo uputili nekoliko dopisa i prijedloga Ministarstvu obrazovanja i znanosti, ali i HRT-u pozivajući se na Ustavni zakon i Zakon o odgoju i obrazovanju za emitiranje ciklusa filmova na stranim jezicima za mlade i djecu u dostupnom terminu. I to upravo radi izloženosti jeziku što je važno za komunikaciju, dijalektalnu razmjenu i upoznavanje onih fragmenata kulture koji se ne mogu čuti u školama, pojasnila je Čolović trenutno najveće probleme s kojim se susreću djeca u Republici Hrvatskoj.

Aktivnosti počivaju na entuzijastima

Ne postoji sustavan mehanizam koji štiti manjine u pogledu obrazovanja na jeziku i pismu nacionalnih manjina, no unatoč tomu Republika Hrvatska je potpisnica određenih konvencija Europske unije i u tome smislu postoji i prostor za rješenje.

– Prvenstveno ne možemo dopustiti da se djeca sama snalaze s nastavnim alatima, u nekim krajevima s otežanim ekonomskim prilikama djeca nemaju elementarne predispozicije kao što je internetska veza pa bi emitiranje putem TV-a bio minimum što se može učiniti. Mi kao grupa entuzijasta na tome djelujemo i pokušavamo proširiti ideju na druge koji žele ići u ovom smjeru, ali sve aktivnosti trenutno počivaju na osobnoj volji jer kod udruga postoje problemi pri projektnom radu. Donatori postavljaju teme, izlazak na teren i logistika su ograničeni financijskim resursima. Ministarstvo obrazovanja i znanosti učinilo je iskorak otvaranjem internetske baze sa sadržajima za obrazovanje na manjinskom jeziku i pismu koji trebaju biti pokriveni u vrijeme nastave na daljinu, međutim nedostaje modifikacija i prilagodba tih sadržaja, a škola na trećem određeni je propust Ministarstva pa možemo reći da djeca nacionalnih manjina i općenito ranjive skupine djece u tom slučaju postaju nevidljivi. I još bih istaknula kako su nastavnicima potrebna praktičnija stručna usavršavanja i sama redefinicija edukacijskog procesa gdje bi istraživači zajedno s nastavnicima usavršavali didaktičke metode putem zajedničkih predavanja i diskusija, zaključila je Čolović.

Zanemarena integracijska uloga škole

Istraživanja koja se preokupiraju obrazovanjem nacionalnih manjina postoje pa bi zanimljiva polazna točka suradnje između istraživača i nastavnika upravo bili dobiveni rezultati kao smjernice za buduće poduhvate. Primjer je projekt profesorice dr. sc. **Dinke Čorkalo Biruški** s Odsjeka psihologije pri Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Proveden je između 2015. i 2019. godine te se bavio integracijskim procesima u etnički mješovitim zajednicama, odnosima djece te obrazovnim i socijalizacijskim izazovima. Istraživali su se odnosi učenika i roditelja u četiri višeetničke zajednice na velikom uzorku s vrlo opsežnim anketnim upitnikom.

Manjinske nastave ne pohađaju isključivo pripadnici etničke manjine o čijoj je nastavi riječ, nego i drugi koji u toj sredini žive. To jedino nije slučaj u nastavi na srpskom jeziku, koju pohađaju gotovo isključivo pripadnici srpske manjine

– Vrlo općenito govoreći, istraživanje je pokazalo jasne kontekstualne razlike između četiri sredine, mi smo ih nazvali hrvatsko-češki, hrvatsko-mađarski, hrvatsko-srpski i hrvatsko-talijanski kontekst, temeljem tipične većinsko-manjinske interakcije karakteristične za svaku pojedinu sredinu. Pod vidom manjinskog obrazovanja posebno je relevantan nalaz

da su manjinske nastave u svim sredinama višetničke, dakle, da ih ne pohađaju isključivo pripadnici etničke manjine o čijoj je nastavi riječ, nego i drugi koji u toj sredini žive. To jedino nije slučaj u nastavi na srpskom jeziku, koju pohađaju gotovo isključivo pripadnici srpske manjine. Također se pokazalo i da su međuetnička prijateljstva najrjeđa u hrvatsko-srpskom kontekstu, odnosno u nastavama na srpskom i hrvatskom jeziku u Vukovaru. I drugi indikatori međuetničkih odnosa također su lošiji u tom kontekstu u odnosu na druge kontekste, što govori o tome da treba dodatno poraditi na integracijskoj ulozi škole. To je zajednička odgovornost i hrvatske većine i srpske manjine i valja iznaći modele i načine organizacije nastave koji će djeci, pripadnicima manjina omogućiti i školovanje na vlastitom jeziku i pismu i dobru socijalnu integraciju. Do sada smo o tim pitanjima proveli mnoga istraživanja, ovo koje spominjete je posljednje u nizu prijašnjih, pa bi bilo dobro da se rezultati tih i drugih istraživanja zaista počnu uzimati u obzir kada je riječ o kreiranju manjinskih obrazovanih i općenito obrazovnih politika. Na temelju naših rezultata već godinama zagovaramo uvođenje zajedničkih izvannastavnih aktivnosti na kojima bi djeca iz različitih nastava došla u međusobni kontakt, družila se temeljem zajedničkih interesa, surađivala i razvijala međusobne odnose i tako stvarala potencijal za izgradnju integriranih zajednica, ističe Čorkalo Biruški.

Hrvatski zakoni među najboljima

Kada bi se u obzir uzela usporedba obrazovanja nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj u odnosu na Europsku uniju za sada nema konkretnih komparativnih istraživanja, ali postoje svojevrzne usporedbe praksi.

„Do našega istraživanja IntegraNorm koje je financirala HRZZ, a čije sam neke rezultate malo prije navela, nije niti u Hrvatskoj postojalo istraživanje koje bi uspoređivalo iskustva obrazovanja različitih nacionalnih manjina i njihovih implikacija na međuetničke odnose na ovako sveobuhvatan način. No, postoje usporedbe praksi u različitim europskim zemljama, pri čemu je bitno naglasiti da su one vrlo složene i interpretacijski jako kontekstualno uvjetovane. Različite europske države, da se zadržimo samo na tlu Europe, imaju različite prakse, koje ovise i o definiciji i određenju države, manjinskih grupa, pojma kolektivnih prava, o povijesnim okolnostima itd. Ipak, europski prostor svojim deklariranim dokumentima osigurava zaštitu manjinskih grupa i posebno manjinskih jezika, a kada je riječ o obrazovnim politikama usudila bih se reći

Dinka Čorkalo Biruški, foto: Matija Habljak/PIXSELL

da je hrvatski zakonodavni okvir, ali i obrazovna praksa među najboljima u pogledu mogućnosti i u pogledu zaštite prava manjina“ komentirala je Čorkalo Biruški.

Kao zanimljivo i važno komparativno istraživanje manjinskih obrazovnih praksi Čorkalo Biruški ističe ono pedagoginje dr. **Blažević Simić** u pet europskih zemalja – Austrije, Mađarske, Njemačke, Srbije i Hrvatske.

– To istraživanje dobro opisuje zajednička polazišta europskih deklaracija i normativnog okvira, ali i specifičnosti oblikovane konkretnim i jedinstvenim okolnostima svake od zemalja. Mislim da ne treba očekivati postojanje jedinstvenog modela manjinskog obrazovanja, ali treba uočavati primjere dobre prakse, učiti iz njih i od njih i uvijek imati na umu da specifičnosti konteksta nalažu i specifična rješenja. Pri tome je, međutim, po mojem sudu najvažnije naći ravnotežu između dva temeljna prava djeteta: prava na očuvanje vlastita identiteta, ali i pravo na odrastanje u integriranoj zajednici, obrazložila je Čorkalo Biruški.

Poštivanje različitosti, ali najprije povratiti povjerenje

Usporedbom percepcije multikulturalnog života uopće u Hrvatskoj u odnosu na Europsku uniju pokazalo se kako pripadnici većine i manjine u ovim višeećničkim zajednicama u kojima je provedeno istraživanje prof. Čorkalo Biruški visoko vrednuju multikulturalnost kao vrijednost i ne podržavaju asimilaciju.

– To je jako bitan pokazatelj da u tim sredinama postoji važna stavovna predispozicija poštovanja vrijednosti multikulturalnosti i različitosti. Način na koji će koja zajednica razvijati ove obrasce snažno ovisi o nizu okolnosti – o brojnosti manjine ili manjina, njihovoj integriranosti, povijesti odnosa manjine i većine, vidljivosti manjina, zaštiti njihovih prava, zajedničkim većinsko-manjinskim praksama. U tom pogledu su neke naše regije interkulturalnije od drugih, Istra na primjer, ali i daruvarsko područje na kojem svjedočimo o visokoj integriranosti češke manjine i hrvatske većine. Istrijani su primjerice, jako ponosni na svoju zavičajnost, ističu kako je upravo multikulturalnost i interkulturalnost nužno, neizostavno obilježje njihove sredine pa te vrijednosti navode obilježjima socijalnog života bez kojeg je Istra nezamisliva. Slavonija i Baranja nisu, srećom, izgubile svoju etničku raznolikost kao posljedicu rata, ali jest u velikoj mjeri, posebno kad je riječ o odnosima Hrvata i Srba, međusobnu uzajamnost i povjerenje. Na tim odnosima treba brižljivo i uporno raditi, ustrajavajući svaki dan, imajući na umu činjenicu da se imamo na što nasloniti – na desetljeća zajedničkog življenja, kako to ističu brojni sugovornici u našim istraživanjima, navodi Čorkalo Biruški.

Konačno susreće li se Hrvatska s nedostatkom financija, tromosti institucija ili generalnom nezainteresiranošću kada je riječ o obrazovanju nacionalnih manjina Čorkalo Biruški to pitanje sažima pod zajedničko nazivlje zanemarenosti, no isto tako ističe da u tom pogledu ni „većinsko“ obrazovanje nije u velikoj prednosti.

– Naime, naše je zanimanje često deklarativno, a interes političara za obrazovne politike brzo splašnjava, obično već drugi dan nakon pobjede na izborima. Ta se situacija stalno iznova ponavlja. Stoga, dok god obrazovanje budemo tretirali kao atraktivnu predizbornu političku parolu, a postizborno kao trošak, ni većinsko ni manjinsko obrazovanje neće biti

bolje. Naši istraživački rezultati jasno pokazuju da prije bilo kakvog odlučivanja o modelima svi roditelji neosporno dijele jednu zajedničku vrijednost – žele (naj)kvalitetnije obrazovanje za svoju djecu i u obrazovanju vide njihovu društvenu šansu. Zadaća je države da im to i omogući, zaključila je Čorkalo Biruški.

Tekst je objavljen u sklopu projekta poticanja novinarske izvrsnosti Agencije za elektroničke medije.

Donirajte za stipendiranje učenika i studenata slabijeg imovinskog stanja!

DONIRAJ